

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра систем управління літальних апаратів (№ 301)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Ю. М. Толкунова
(підпис) (ініціали та прізвище)

«27» 08 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОBOB'ЯЗKОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ВИПРОБУВАННЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 15 «Автоматизація та приладобудування»

Спеціальність: 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Освітня програма: «Комп'ютерні системи технічного зору»

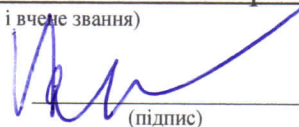
Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: «другий (магістерський)»

Харків 2021 рік

Розробник:

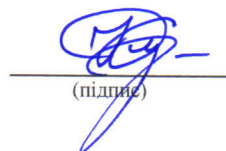
Чумаченко О.В., доцент кафедри систем управління літальних апаратів
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри Систем управління літальних апаратів (№ 301)

Протокол № 1 від “ 27 ” серпня 2021 р.

Завідувач кафедри 301 к.т.н., доцент

(підпис)

К. Ю. Дергачов
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника		Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 3		Галузь знань: <u>15 «Автоматизація та приладобудування»,</u> Спеціальність: <u>151 «Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології»</u> Освітня програма: <u>«Комп’ютерні системи технічного зору»</u> Рівень вищої освіти: <u>«другий (магістерський)»</u>	Обов'язкова
Кількість модулів – 2			Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2			2021/2022
Індивідуальне завдання: –			Семестр
Загальна кількість годин кількість годин аудиторних занять* / загальна кількість годин 40 / 90			2-й
Кількість тижневих годин для денної форми навчання:			Лекції*
Семестр 2			16 годин
Аудиторних – 2,5 год.	Самост. роботи – 5,4 год.		Практичні, семінарські*
			Лабораторні*
			8 годин
			Самостійна робота
			50 годин
			Вид контролю
			іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 40 / 50.

* Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: систематизація знань та умінь в галузі тестування апаратних засобів та програмного забезпечення систем автоматизації, оволодіння методологією розробки програм та процедур тестування, використання сучасних програмних пакетів для модулювання роботи систем автоматизації для формування еталонів.

Завдання: отримання навичок тестування апаратних засобів та програмного забезпечення (системного та прикладного), використання методів модулювання роботи систем автоматизації, ознайомлення з переліком та змістом державних стандартів у частині тестування апаратних засобів та програмного забезпечення, отримання навичок у частині формування звітної документації включаючи оцінювання точності та похибку замірів при тестуванні

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми для спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» студенти повинні досягти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК11. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

Фахові компетентності (ФК):

- ФК1. Здатність застосовувати спеціальні знання для створення ефективних систем автоматизації складних технологічних об'єктів та комплексів на основі інтелектуальних методів управління та комп'ютерних технологій з використанням баз даних, баз знань та методів штучного інтелекту.
- ФК3. Здатність застосовувати методи моделювання та оптимізації для дослідження та створення ефективних систем управління складними технологічними та організаційно-технічними об'єктами.
- ФК4. Здатність професійно використовувати спеціальне програмне забезпечення для розробки комп'ютерно-інтегрованих систем управління та програмно-технічних комплексів на базі промислових контролерів, засобів людино-машинного інтерфейсу і промислових мереж.

Програмні результати навчання:

- ПРН1 Вміти застосовувати інтелектуальні методи управління для створення високо ефективних систем автоматизації на основі використання баз даних, баз знань та методів штучного інтелекту
- ПРН2 Вміти створювати високонадійні системи автоматизації на основі сучасних положень теорії надійності, функціональної безпеки програмних та технічних засобів, аналізу та зменшення ризиків в складних системах.
- ПРН3 Вміти застосовувати сучасні методи моделювання та оптимізації для дослідження та створення ефективних систем управління складними технологічними та організаційно-технічними об'єктами.
- ПРН10 Вміти застосовувати сучасні методи теорії автоматичного управління для аналізу та синтезу автоматизованих систем управління технологічними процесами та об'єктами

Пререквізити:

Тестування апаратних засобів та програмного забезпечення (системного та прикладного) систем автоматизації. Проектування систем автоматизації. Цифрові системи автоматизації. Державні та міжнародні стандарти у частині тестування апаратних засобів та програмного забезпечення.

Кореквізити:

Сучасні методи моделювання та тестування систем автоматизації.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Принципи тестування апаратних засобів та програмного забезпечення

Змістовий модуль 1. Принципи тестування апаратних засобів та програмного забезпечення систем автоматизації у частині індивідуальних тестів.

Тема 1. Вступ. Предмет вивчення і задачі дисципліни. Основні тенденції розвитку програмно-технічних комплексів (ПТК) систем автоматизації, та їх проектування і тестування.

Тема 2. Опис процесу проектування ПТК. Етапи експериментального відпрацювання ПТК.

Тема 3. Показники надійності ПТК. Класифікація відмов та показники безвідмовності, ремонтпридатності, довговічності, збереження. Методи розрахунків надійності (по інтенсивності відмов, за даними експлуатації, за допомогою коефіцієнтного методу). Методи підвищення надійності. Показники ефективності. Оцінка надійності ПО ПТК.

Тема 4. Технологія відпрацювання ПО ПТК. Моделювання ПО ПТК і об'єкту автоматизації. Цілі і етапи відпрацювання ПО ПТК. Визначення понять верифікації і валідації. Класифікація видів моделювання. Завдання і основні принципи моделювання. Фази життєвого циклу математичної моделі. Типові структурні схеми і приладовий склад стендів моделювання.

Тема 5. Верифікація і валідація ПО ПТК. Методи планування експериментів. Вимоги до об'ємів експериментів. Особливості верифікації прикладного і системного ПО. Стандартні інструментальні засоби верифікації ПО. Порівняльний аналіз інструментальних засобів верифікації ПО.

Тема 6. Автоматизація верифікації і валідації прикладного і системного ПО ПТК автоматизації. Принципи побудови і типова структура бази даних (БД) верифікації ПО. Принципи автоматизованої обробки результатів верифікації. Відмінність процесу верифікації і валідації. Вимоги стандартів по валідації ПО для транспортної галузі.

Модульний контроль: Захист лабораторних/ практичних робіт.

Модуль 2. Технологія тестування систем управління для транспортної галузі

Змістовий модуль 2. Технологія тестування систем автоматизації.

Тема 7. Експериментальне відпрацювання апаратури(технічних засобів) ПТК. Цілі і завдання експериментального відпрацювання апаратури ПТК. Автономні лабораторно-відробіткові випробування(вибір параметрів і устаткування, тестове устаткування, метрологічне забезпечення, стадії випробувань, документування результатів і звітність). Спільні відробіткові автономні випробування(етапи випробувань – електричні, механічні і кліматичні; технологія і устаткування для проведення випробувань).

Тема 8. Комплексні випробування ПТК. Призначення комплексного відпрацювання ПТК. Принципи побудови комплексного стенду. Типові структури комплексних стендів для транспортної галузі. Лабораторно-відробіткові випробування у складі комплексного стенду. Спільні відробіткові випробування апаратури і ПО ПТК у складі комплексного стенду(перевірка відповідності конструкторській документації, енергозавантажених режимів, резервування, електромагнітної сумісності, алгоритмічного забезпечення).

Тема 9. Пріємосдаточні випробування ПТК. Цілі і завдання пріємосдаточних випробувань ПТК. Принципи побудови і структура технічних умов на ПТК. Правила приймання ПТК. Складання програми проведення пріємосдаточних випробувань ПТК. Структура звітної документації.

Тема 10. Сертифікаційні і періодичні випробування ПТК. Призначення сертифікаційних і періодичних випробувань ПТК. Вимоги державних стандартів до проведення і оформлення результатів сертифікаційних випробувань ПТК. Роль державних

органів по сертифікації продукції. Міжнародні правила визнання сертифікатів продукції. Вимоги до періодичних випробувань. Відмінності випробування серії і партії від випробувань одиничних ПТК.

Модульний контроль: Захист лабораторних / практичних робіт. Захист домашнього завдання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Семестр 2					
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Принципи тестування апаратних засобів та програмного забезпечення					
Тема 1. Вступ. Предмет вивчення і задачі дисципліни. Основні тенденції розвитку програмно-технічних комплексів автоматизації, та їх проектування і тестування.	6	2			4
Тема 2. Опис процесу проектування ПТК. Етапи експериментального відпрацювання ПТК.	6	1			5
Тема 3. Показники надійності ПТК. Класифікація відмов та показники безвідмовності, ремонтпридатності, довговічності, збереження. Методи розрахунків надійності. Методи підвищення надійності.	10	2	2	1	5
Тема 4. Технологія відпрацювання ПО ПТК. Цілі і етапи відпрацювання ПО ПТК. Визначення понять верифікації і валідації. Класифікація видів моделювання. Завдання і основні принципи моделювання. Типові структурні схеми стендів моделювання.	9	1	2	1	5
Тема 5. Верифікація і валідація ПО ПТК. Методи планування експериментів. Вимоги до об'ємів експериментів. Стандартні інструментальні засоби верифікації ПО. Порівняльний аналіз інструментальних засобів верифікації ПО.	12	2	3	1	6
Тема 6. Автоматизація верифікації і валідації прикладного і системного ПО ПТК. Принципи побудови і типова структура БД верифікації ПО. Принципи автоматизованої обробки результатів верифікації. Відмінність процесу верифікації і валідації. Вимоги стандартів.	11	2	3	1	5
Разом за змістовним модулем 1	54	10	10	4	30
Модуль 2					
Змістовий модуль 2. Технологія тестування систем автоматизації.					

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Експериментальне відпрацювання апаратури(технічних засобів) ПТК. Цілі і завдання експериментального відпрацювання апаратури ПТК. Автономні лабораторно-відробіткові випробування. Спільні відробіткові автономні випробування.	13	1	3	2	7
Тема 8. Комплексні випробування ПТК. Призначення комплексного відпрацювання ПТК. Принципи побудови комплексного стенду. Типові структури комплексних стендів для авіакосмічної галузі. Лабораторно-відробіткові випробування у складі комплексного стенду. Спільні відробіткові випробування апаратури і ПО ПТК.	11	1	3	2	5
Тема 9. Пріємодаточні випробування ПТК. Цілі і завдання пріємодаточних випробувань ПТК. Принципи побудови і структура технічних умов на ПТК. Правила приймання ПТК. Складання програми проведення пріємодаточних випробувань ПТК. Структура звітної документації.	7	2			5
Тема 10. Сертифікаційні і періодичні випробування ПТК. Призначення сертифікаційних і періодичних випробувань ПТК. Вимоги державних стандартів до проведення і оформлення результатів сертифікаційних випробувань ПТК. Міжнародні правила визнання сертифікатів продукції. Вимоги до періодичних випробувань. Відмінності випробування серії і партії від випробувань одиничних ПТК.	5	2			3
Усього годин за модулем 2	36	6	6	4	20
Усього годин	90	16	16	8	50

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Освоєння методів розрахунків надійності	2
2	Створення моделі прикладного ПО	2
3	Створення моделі об'єкту автоматизації	2
4	Створення сценарію і контрольних прикладів для верифікації ПО ПТК	4
5	Випробування на електромагнітну сумісність апаратури ПТК	4
6	Дія випадкової вібрації при випробуванні апаратури ПТК	2
	Разом	16

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Освоєння методів розрахунків надійності	1
2	Створення моделі прикладного ПО	1
3	Створення моделі об'єкту автоматизації	1
4	Створення сценарію і контрольних прикладів для верифікації ПО ПТК	2
5	Випробування на електромагнітну сумісність апаратури ПТК	2
6	Дія випадкової вібрації при випробуванні апаратури ПТК	1
	Разом	8

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Етапи експериментального відпрацювання ПТК	4
2	Показники надійності ПТК	4
3	Моделювання у пакеті Simulink	20
4	Верифікація і валідація ПТК	7
5	Комплексні випробування ПТК	5
6	Пріємосдаточні випробування ПТК	5

7	Сертифікаційні і періодичні випробування ПТК	5
	Разом	50

9. Індивідуальні завдання

Назва індивідуального завдання	Кількість годин

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, лабораторних занять, індивідуальні консультації (за необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю у вигляді захисту лабораторних та практичних робіт, виконання домашнього завдання; фінальний контроль – семестровий іспит.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Семестр 1			
Змістовний модуль 1			
Виконання практичних/лабораторних робіт	3...5	5	15...25
Захист практичних/лабораторних робіт	3...5	5	15...25
Модульний контроль	6...10	1	6...10
Змістовний модуль 2			
Виконання практичних/лабораторних робіт	3...5	2	6...10
Захист практичних/лабораторних робіт	3...5	2	6...10
Модульний контроль	12...20	1	12...20
Усього за семестр 2			60...100

Семестровий контроль у вигляді іспиту проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з трьох запитань. Перше запитання – теоретичне, максимальна кількість балів становить 20. Друге запитання – задача для розв’язання, максимальна кількість балів – 40. Третє запитання – лабораторне (стендове), максимальна кількість балів – 40.

Приклади екзаменаційних білетів

Білет 1

1. **Теоретичне запитання.** Методи розрахунків надійності ПТК.
2. **Теоретичне запитання.** Інструментальні засоби верифікації ПО.
3. **Задача для розв’язання.** Побудувати елементарну математичну модель прикладного ПО в середовищі Simulink пакета MatLab (Текст програмного модуля додається).

Білет 2

1. **Теоретичне запитання.** Принципи побудови та типова структура БД верифікації ПО.
2. **Теоретичне запитання.** Спільні відріткові випробування апаратури та ПО ПТК у складі комплексного стенда.
3. **Задача для розв’язання.** Виконати розрахунок потоку відмов та напрацювання на відмову на основі методу середньогрупових значень інтенсивностей відмов (структурна схема надійності апаратного модуля додається).

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- опис процесу проектування ПТК та етапи експериментального відпрацювання ПТК;
- показники надійності ПТК, методи розрахунків надійності та класифікація відмов;
- технологія відпрацювання ПО ПТК, класифікація видів моделювання;
- верифікація і валідація ПО ПТК, методи планування експериментів, вимоги до об’ємів експериментів, стандартні інструментальні засоби верифікації ПО;
- автоматизація верифікації і валідації прикладного і системного ПО ПТК та принципи побудови і типова структура БД верифікації ПО;
- етапи експериментального відпрацювання апаратури;
- комплексні випробування ПТК та принципи побудови комплексного стенду;
- правила приймання ПТК;
- сертифікаційні і періодичні випробування ПТК.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- застосовувати методи розрахунків надійності;
- створювати моделі прикладного ПО;
- створювати моделі об’єкту автоматизації;
- створювати сценарію і контрольних прикладів для верифікації ПО ПТК;
- обчислювати данні при випробуванні на електромагнітну сумісність апаратури ПТК
- обчислювати данні при випробуванні на випадкову вібрацію при випробуванні апаратури ПТК.

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

1. Оцінка в межах 90...100 балів виставляється студенту, який твердо знає: процес проектування ПТК та етапи експериментального відпрацювання ПТК; показники надійності ПТК, методи розрахунків надійності та класифікації відмов; технологію відпрацювання ПО

ПТК, класифікацію видів моделювання; верифікацію і валідацію ПО ПТК, методи планування експериментів, вимоги до об'ємів експериментів, стандартні інструментальні засоби верифікації ПО; засоби автоматизації верифікації і валідації прикладного і системного ПО ПТК та принципи побудови і типова структура БД верифікації ПО; етапи експериментального відпрацювання апаратури; етапи комплексних випробувань ПТК та принципи побудови комплексного стенду; правила приймання ПТК; етапи сертифікаційних і періодичних випробування ПТК.

При цьому студент використовуючи знання з дисципліни, повно та правильно відповідає на всі питання, які були поставлені перед ним. У всіх відповідях студент, не допустив суттєвих неточностей, вільно користується навчальною та науково-технічною літературою з питань дисципліни.

Який проявляє вміння логічно і чітко скласти свою відповідь, розв'язати типову задачу та практичне завдання, а також відповідати на всі додаткові питання.

Зменшення кількості балів в межах 90...100 можливе при неточних формулюваннях у відповідях на додаткові запитання.

2. Оцінка в межах 83...89 балів виставляється студенту:

2.1 Який має достатньо глибокі знання з теоретичної частини дисципліни (п. 1), правильно розв'язав практичне (лабораторне) завдання, але його відповіді не є чіткими.

2.2 Зменшення кількості балів можливе при неточності у формулюваннях та неповних відповідях на теоретичні або практичні запитання.

3. Оцінка в межах 75...82 бали виставляється студенту:

3.1 Який має тверді знання з теоретичної частини дисципліни (п. 1), розв'язав задачу правильно, але нераціональним способом, виконав практичне (лабораторне) завдання, але його відповіді на деякі запитання не є повними.

3.2 Зменшення кількості балів в межах 75...82 бали можливе за неточні відповіді на теоретичні додаткові запитання.

4. Оцінка в межах 68...74 бали виставляється студенту:

4.1 Який володіє теоретичним матеріалом (з п. 1) не в повному обсязі, допустив помилки у вирішенні задачі або практичного (лабораторного) завдання, його відповіді на запитання не є повними.

4.2 Зменшення кількості балів в межах 68...74 бали можливе за неточні та неповні відповіді на додаткові запитання.

5. Оцінка в межах 60...67 виставляється студенту:

5.1 Який невпевнено володіє теоретичним матеріалом (з п. 1), вирішив задачу або практичне (лабораторне) завдання з грубими помилками, не відповів на деякі додаткові запитання.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Батирев О.І., Батирев Б.І. та інші. Експериментальне відпрацювання систем управління об'єктів ракетно-космічної техніки – Нац. аерокосм. ун-т "Харк. авіац. ін-т", НВП "Хартрон-Аркос", 2008. -501 с.

14. Рекомендована література

Базова

2. Батирев О.І., Батирев Б.І. та інші. Експериментальне відпрацювання систем управління об'єктів ракетно-космічної техніки – Нац. аерокосм. ун-т "Харк. авіац. ін-т", НВП "Хартрон-Аркос", 2008. -501 с.
3. Поршнев С. В. Matlab 7. Основы работы и программирования. Учебник. М.: Бином, 2006. -435 с.
4. А.С. Кулик Основы моделирования систем: учеб. пособие / А.С. Кулик. -Х. Харьк. авиац. ин-т, 1998. -95с.
5. Канер Сэм. Тестирование программного обеспечения: пер. с англ. / Сэм Канер, Джек Фолк, Енг Кек Нгуен. - К.:Диасофт, 2001. - 544 с.
6. Коллинз Г., Блей Дж. Структурные методы разработки систем: от стратегического планирования до тестирования. Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 264 с.
7. Формализация требований к проведению испытаний на случайную вибрацию оборудования систем управления беспилотных летательных аппаратов вертолетного типа / А.В.Чумаченко, И.В. Корсиченко, Ю.И. Малеева, // Авиационно-космическая техника и технология. – Харьков "ХАИ", 2016. – № 3(130) май-июнь 2016 – С. 92–97
8. Оцінка програмного забезпечення систем залізничного транспорту станційного рівня на відповідність вимогам українських стандартів / О.В.Чумаченко, Є.А. Суліма, // Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті. – - Український державний університет залізничного транспорту; Дніпро, 2020. – № 1 – С. 34–40

Допоміжна

1. Справочник. Надежность электрорадиоизделий. М.: Наука, 2002. 768 с.
2. Герман-Галкин С.З.. MatLab & Simulink Проектирование мехатронных систем на ПК. М.: Корона-Век, 2008. 368 с.
3. ГОСТ 16842-82 Радиопомехи промышленные. Методы испытаний источников промышленных радиопомех.
4. Князев А. Д., Кечиев Л. Н., Петров Б. В. Конструирование радиоэлектронной и электронно-вычислительной аппаратуры с учетом электромагнитной совместимости. Москва, Издательство Радио и связь, 1989.-231с.
5. Вентцель Е. С., Овчаров Л. А. Теория случайных процессов и ее инженерные приложения. Москва, Издательство АСАДЕМА, 2003. -425с.
6. Исаков В. Н. Элементы численных методов. Москва, Издательство АСАДЕМА, 2003. -192с.

15. Інформаційні ресурси

1. Сайт кафедри 301: k301.khai.edu.